

Частина оновленої до 350-річчя експозиції Музею історії Університету

Усяке народження – велика таїна. Заснування Львівського університету має чимало загадкових або забутих сторінок, які кожен по-своєму тлумачить уже 350 років.

Подарунком усім до ювілею є створення нової експозиції Музею історії Університету, зокрема тієї частини, де наочно показано народження Львівського університету на тлі складних умов розвитку освіти й науки в середньовічній чи ранньомодерній Україні.

Свідченням високого рівня писемності, освіти і культури на заході України-Руси ще за княжої доби є знахідки стилосів – знаряддя для письма. Є такий експонат і в експозиції музею. Це – недавня знахідка Інституту археології Львівського національного університету імені Івана Франка під час розкопок у Пліснеську. Датують стилос XII століттям. У Болоньї (Італія) тоді з'явився перший університет, але, ясна річ, справжнім фундаментом для вищої школи у Львові могли стати освітні центри, якими були церковні братства вже наприкінці XVI – початку XVII ст., зокрема Успенське, що на вулиці Руській. Очевидно, саме це мав на увазі гетьман Іван Виговський, укладаючи Гадяцький трактат 1658 р., де йшлося, зокрема, про відкриття в Україні двох академій: однієї – у Києві, другої – там, де найкращі для цього умови:

“У Києві Й. К. М. і Стани Коронні дозволяють заснувати Академію, котра має користуватися такими прерогативами і вольностями, як Академія Краківська, з тою тільки умовою, щоб у тій академії не було професорів, магістрів і студентів секти аріанської, кальвінської і лютеранської. А щоб студентам і учням не було жодної нагоди до чвар, всякі інші школи, які були в Києві, Й. К. М. накаже перенести деінде. Другу таку ж Академію Й. К. М. і Стани Коронні і Великого Князівства Литовського дозволяють заснувати там, де для неї буде знайдено відповідне місце. Вона заживатиме тих же прав і вольностей, як і київська, але заснована має бути з умовою, як і київська: щоб у ній не було професорів, магістрів і студентів секти аріанської, кальвінської і лютеранської. А де та академія буде заснована, там інші школи вже не мають засновуватися на вічні часи.

Гімназії, колегії, школи і друкарні скільки їх буде потрібно, можна буде без перешкод закладати і вільно в них науки відправляти і деякі книги друкувати про релігійні контрверсії, але не ображаючи маєстату короля і без пасквілів на Й. М. К.”

Портрет гетьмана і текст фрагменту угоди можна прочитати в книзі XVIII ст. Унікальне видання експоновано у спеціальній вітрині. Це – дарунок ректора для Музею історії університету.

Писало (стилос), знаряддя для письма (XII ст.). Копія

Львів у XVII ст. був справжнім європейським містом. Його вигляд відтворено на мідериті Абрагама Гогенберга за рисунком Ауреліо Пасаротті 1608 р. Величава панорама, збільшена копія твору – ефектний експонат у музеї.

Розмаїтим було культурне середовище середньовічного Львова, який мав мудрих покровителів і щедрих меценатів. Серед них – гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, князь із Волині Костянтин Острозький, грек з острова Крит Константин Корнякт. Із Москви прибув Іван Федоров (Федорович), який “друкованіє занедбалое обновил”. Безцінний вклад у скарбницю української культури зробили Петро Могила, Мелетій Смотрицький, Лаврентій Зизаній. Їх портрети, а також копії перших друкованих в Україні книг посіли гідне місце в експозиції музею. Відвідувачі можуть ознайомитися з “Азбукою” 1574 р., “Граматикою” 1616 р., сторінкою визначної пам’ятки педагогічної думки – “Порядок шкільний” 1586 р.

Отже, Львів у той час був не тільки великим економічним центром, а й важливим культурним осередком. Та не єдиним. Острог, Луцьк, Кременець, Городок, Вишня, Перемишль, Дрогобич, Рогатин, Галич, інші міста мали досить братських шкіл, монастирів із традиціями літописання, друкарень для поширення світла знань в Україні. Їх кількість і географію наочно показано на спеціально впорядкованій карті-схемі.

Болонья, Падуя, Париж, Кенігсберг, Страсбург, Лейден, Прага, Краків – далеко неповний перелік європейських міст, де майже відразу після заснування в них університетів навчалися вихідці з України. Одним із найвідоміших є Юрій Дрогобич (1450–1494 рр.) – доктор медицини, астроном і в 1481 р. ректор найдавнішого у Європі Болонського університету. В експозиції музею є його портрет і ювілейна медаль з нагоди 500-річчя виходу у світ наукової праці “Прогностична оцінка поточного 1483 року магістра Юрія Дрогобича із Русі, доктора мистецтв, медицини Болонського університету...” – першої друкованої книги українського автора. Українців з

аналогічною біографією було дуже багато, але відомо про них нашим сучасникам ще надто мало. Принаймні понад сотню імен закарбовано в музеї на карті-схемі “Європейські університети XII–XVII ст.” Натомість із Європи до Львова у пошуках щастя прибували вже дипломовані чужоземці, які успішно застосовували свої таланти в Україні. Зокрема, львівський бургомістр та професор академії в Замості Еразм Сикст, випускник університету у Кракові, магістр філософії, доктор медицини Болонського університету, бургомістр Львова Павло Кампіан, його син, студент кількох європейських університетів, теж лікар, а згодом і львівський бургомістр Мартин Кампіан, уродженець Львова, мандрівник, дипломат і вчений, лікар і священик Міхал Боїм. Перелік можна продовжити.

Оригінальний текст Гадяцької угоди. Затверджений польським сеймом у травні 1659 р. Фрагмент зі статтею про заснування академій в Україні

Значний вплив на освітню систему всієї Європи у XVII ст. мали школи Товариства Ісуса – чернечого ордену єзуїтів. Перша така школа (колегіум) у Львові з'явилася у 1608 р. Заручившись підтримкою монарха Речі Посполитої, львівські єзуїти 1661 р. добилися в короля Яна Казимира для колегіуму статусу академії, хоча проти виступали деякі інші вищі школи Польщі. Портрет фундатора та копію унікального документа про, фактично, заснування університету у Львові посіли важливе місце в експозиції музею. Переклад тексту з латинської зробила Наталія Царьова.

Є підстави вважати, що у львівських єзуїтів здобував освіту гетьман Богдан Хмельницький. Його портрет – на чільному місці в експозиції. Важливі акти щодо підтвердження прав Львівського університету були стверджені підписами короля Августа III (1758 р.) і папою Климентієм XIII (1759 р.), портрети яких – поруч із меценатами, професорами та відомими випускниками Академії (Єлизавета Сенявська, Ян Яблонівський, Ігнацій Красіцький, Францішек Карпінський, Григорій Пірамович). Представлено титули стародруків, документи XVIII ст., найновішу

літературу про систему єзуїтської освіти на українських землях останньої чверті XVI – середини XVII ст. Важливим елементом експозиції про часи заснування Львівського університету є гарно оформлена карта-схема “Єзуїтські колегії в Речі Посполитій другої половини XVII ст”.

Чимало цікавого – і в інших розділах музейної експозиції. Оновлення Музею історії Університету триває. Університет живе і, святкуючи 350-річчя, упевнено крокує вперед.

Юрій Гудима,

завідувач Музею історії Університету